

# ***TERMINOLOGY AND TRANSLATION STUDIES***

***PLURILINGUAL TERMINOLOGY IN THE CONTEXT OF  
EUROPEAN INTERCULTURAL DIALOGUE***

Editors:

Doina BUTIURCĂ

Inga DRUȚĂ

Attila IMRE

**| S C I E N T I A |**  
Publishing House  
| Cluj-Napoca · 2011 |

**The book was published with the support of:**

Project *Terminologia plurilingvă și Dicționarul poliglot de termeni*  
(Code: WE\_PN-II-ID-WE-2011-009), IDEI Programme,  
Exploring Workshops of UEFISCDI, Romania

SC.MILKPACT SRL, Tîrgu-Mureș

Sapientia Foundation

**Publisher-in-chief:**

prof. univ. dr. Zoltán Kása

**Readers:**

prof. univ.dr./cercet. șt. I. Ioana VINTILĂ-RĂDULESCU, Academia Română, București

prof. univ. dr. Angela BIDU-VRĂNCEANU, Universitatea București

The studies in this volume express the views of the authors, who are entirely responsible for the content of their work.

**Series cover:**

Dénes Miklósi



**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**

**BUTIURCĂ, Doina**

**Terminology and translation studies** / Doina Butiurcă, Inga Druță,

Attila Imre. - Cluj-Napoca : Scientia, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-1970-63-9

I. Druță, Inga

II. Imre, Attila

81

## SZÓTÁRSZERKESZTÉS ÉS TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISOK

### Bevezetés

A digitalizálódó 21. századi globális „falu”-ban nem könnyű meghatározni a nyomtatott kiadványok helyét és szerepét. Jelen cikk kísérletet tesz arra, hogy rávilágítson a terminológiai adatbázisok fontosságára, hasznosságára és minőségére egy olyan korban, amelyben szinte bármi azonnal letölthető az internetről. Napjainkban már többekben felmerült a kérdés, hogy digitalizálódó világunkban szükség van-e még nyomtatott (sajtó)kiadványokra, könyvekre. Túl vagyunk már Vörösmarty gondolatébresztő kérdésén, miszerint „ment-e a könyvek által a világ elébb”, de úgy tűnik, hogy újra kell értelmeznünk magát a *könyv* fogalmát a 21. században. Többfajta szövegolvasó hardver és szoftver megjelenése lehetővé tette, hogy emberek milliói könnyebben jussanak hozzá kedvenc „kiadványok” tömkelegéhez (pl. pdf-olvasó), bár a kezdeti érdeklődés hulláma már valamelyest csitult.

Több könyvkiadó mondott csődöt az elmúlt években, illetve zsugorodott össze kiadványai példányszámát tekintve, és ez nem csak a krízis éveivel függ össze, hanem az elektronikus könyvállományok, könyvtárak létrejöttével is. Szakemberek szerint a szakkönyvek – főleg a technikai jellegűek – elavulttá válnak mire nyomdafestéket látnak, ezért tehát többen úgy tekintik, hogy ezek papírra nyomtatása fölösleges. Mindezek ellenére nem feltétlenül lehet igazuk, ha megvizsgáljuk a másik oldalt is.

A hagyományos könyvet forgatók tábora még meglehetősen nagy. A digitális kiadványok nem pótolhatják a lapforgatás örömét, sem pedig az olvasás milyenségét. Nyomtatott kiadványokat egyszerűen másképpen tudunk olvasni és „megközelíteni” mint az elektronikusokat. A haladás hívei talán túlságosan hamar kondították meg a harangokat a nyomtatott kiadványok fölött, beleértve a napisajtót is, merthogy ezek (bár csökkentett példányszámban) továbbra is naponta megjelennek, megvan az olvasótáboruk. A könyvekkel, szótárakkal, enciklopédiákkal sincs ez

másképp, bár tagadhatatlanul modernizálódtak: javult a nyomtatvány színminősége, figyelembe vesznek környezetkímélő megoldásokat (újrahasznosított papír), gyakran tartalmaznak további információkat tároló weboldalcímeket, internetről letölthető video- és hanganyag-lelőhelyeket. Roppant népszerűek azon szótárkiadványok, amelyekhez csatolják a teljes szótár anyagát CD-n vagy DVD-n ([http://akkrt.hu/326/szotar/angol/nagyszotar/magyar\\_angol\\_klasszikus\\_nagyszotar\\_cd\\_vel\\_net\\_tel](http://akkrt.hu/326/szotar/angol/nagyszotar/magyar_angol_klasszikus_nagyszotar_cd_vel_net_tel)), de olyan verzió is létezik, amelyet a felhasználó tovább is tud bővíteni.

Az angol nyelv népszerűsége következtében a többnyelvű szótárak közül – legalábbis az Európai Unió vonzáskörzetében – a leggyakoribb a kétnyelvű szótár, amely nyelvpár közül az egyik az angol. Természetesen a tematikus szótárak is szép számban jelennek meg, igyekezve lefedni egy/több szakterületet: informatika, környezetvédelem, jog, kereskedelem, stb., hiszen a globális faluban mindezekre egyre nagyobb szükség van a kommunikáció során. Itt szeretnénk megjegyezni, hogy a viszonylag könnyű és olcsó könyvkiadásnak is megvannak a hátrányai, hiszen gyakorlatilag bárki meg tud jelentetni bármilyen jellegű kiadványt, ha erre elsősorban anyagi fedezete van. Minőséget az ún. akkreditált kiadók nyújtanak, amelyek megfelelő referensekkel, szaklektorokkal, nyelvi lektorokkal és tördelőszerkesztőkkel rendelkeznek.

## Online terminológiai adatbázisok

### EuroTermBank

Napjaink sikeres szoftverei közé azok számíthatnak, amelyeknek megfelelő „vázsal” rendelkeznek, amelyre utólag több járulékos programcskát lehet csatlakoztatni (add-in, plugin). Erre jó példa a *Microsoft Office* 2003-as kiadásától kezdődően az *EuroTermBank* (ETB) program, amely tulajdonképpen egy többnyelvű terminológiai adatbázis az Európai Unióban használatos nyelveken (27 nyelv), és több szakágazatot is magába foglal (mezőgazdaság, politika, jog, stb., <http://www.eurotermbank.com>). Online elérhető, ingyenesen letölthető és futtatható; a *Microsoft Office* 2003/2007 *Word* programjába telepíti magát, és a *Ctrl+Shift+I* billentyűkombinációval aktiválható. Ez több mint 600.000 bejegyzést és több mint 1.500.000 fogalmat tartalmaz; a keresés lehet mind általános, mind valamely szakterülethez köthető; forrás- és célnyelvként bármelyik használható a 27 európai nyelv közül:

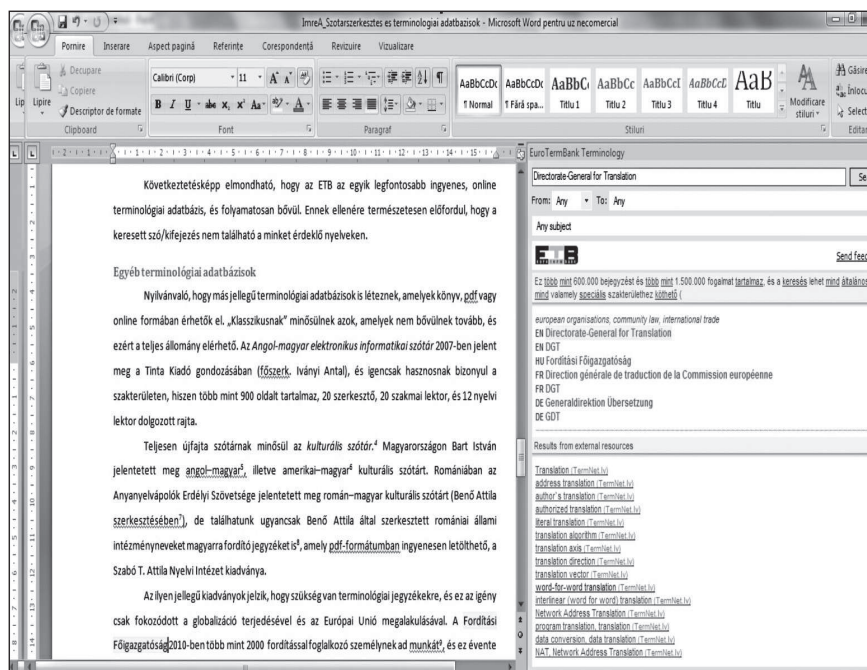
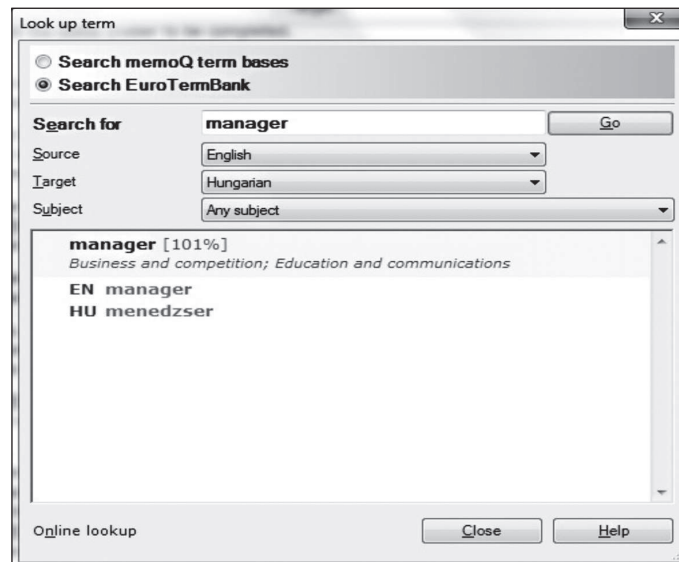


Figure 1. ETB add-in in MSO Word 2007

Az ETB olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy a *MemoQ* fordítói környezet is lehetővé tette beépülését plugin-ként (<http://memoq.helpmax.net/en/reference-guide/eurotermbank-options>). A *MemoQ* napjaink talán legdinamikusabban fejlődő fordítói környezete (2011-ben a legjobb fordítói szoftver díjat nyerte el az Egyesült Királyságokban, l. <http://kilgray.com/press-release/memoq-won-itis-2011-best-translation-software-award>), amely egyre komolyabb vetélytársa a korábbi fordítói környezeteknek, mint pl. az *SDL Trados Studio 2009*, *Déjà Vu*, stb. A *MemoQ Tools, Options* rádiógombok lenyomásával könnyen leellenőrizhetjük, ha az ETB telepítve van. Telepítés után a *Ctrl+P* billentyűkombináció egy ablakot jelenít meg, amely lehetővé teszi, hogy vagy a *MemoQ* saját terminológiai adatbázisában, vagy pedig az ETB online adatbázisában böngésszünk. Ami kimondottan a *MemoQ* erőssége, hogy a fordítás kezdetekor kiválasztott nyelvpárt a terminológiai adatbázisban való kereséskor könnyen megváltoztathatjuk más forrás- és célnyelvre (itt már nem 27, hanem 62 opció jelenik meg!):



**Figure 2.** MemoQ ETB sample

Következtetésképp elmondható, hogy az ETB az egyik legfontosabb ingyenes, online terminológiai adatbázis, és folyamatosan bővül. Ennek ellenére természetesen előfordul, hogy a keresett szó/kifejezés nem található a minket érdeklő nyelveken.

### Egyéb terminológiai adatbázisok

Nyilvánvaló, hogy más jellegű terminológiai adatbázisok is léteznek, amelyek könyv, pdf vagy online formában érhetők el. „Klasszikusnak” minősülnek azok, amelyek nem bővülnek tovább, és ezért a teljes állomány elérhető. Az *Angol-magyar elektronikus informatikai szótár* 2007-ben jelent meg a Tinta Kiadó gondozásában (főszerk. Iványi Antal), és igen-csak hasznosnak bizonyul a szakterületen, hiszen több mint 900 oldalt tartalmaz, 20 szerkesztő, 20 szakmai lektor, és 12 nyelvi lektor dolgozott rajta. 2002-es kiadás a Fazakas Emese szerkesztésében megjelent *Román-magyar közigazgatási szótár* az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének kiadásában, melynek magyar-román változata 2004-ben jelent meg ugyanott; a Benő Attila és munkatársai által szerkesztett szótár mind szerkesztési elveiben, mind a lexikai anyag kezelésében a román-magyar szótári párját követi. Szerkesztési tekintetben mindössze abban különbözik elődjétől, hogy az országos és nemzetközi intézmények neveit külön

részben közli a szótár végén. A szerkesztők az útmutatóban jelzik, hogy a szótárban nemcsak szaknyelvi szavak és jelentések szerepelnek, hanem köznyelviak is, éppen abból a megfontolásból, hogy a kiadvány gyakorlati hasznát ezzel is segítsék, lévén, hogy a szaknyelvek határa, különösen a szótári anyag válogatásában inkább tágabban értelmezendő, mintsem szűkebben. Mindkét munka román nyelven is közli a tartalomjegyzéket, az előszót és a használati útmutatót, és ezáltal a magyarul kevésbé tudó román domináns beszélők is könnyen használhatják.

Egy másik jelentős kétnyelvű szakszótár a 2005-ben a Romániai Magyar Közgazdász Társaság által kiadott – Fazakas Emese szerkesztette – *Román–magyar gazdasági szótár*. Amint az előszóban Somai József megjegyzi, ez szélesebb körhöz szól. Magyar–román párja 2008-ban jelent meg Fazakas Emese és Somai József szerkesztésében, szintén a Romániai Magyar Közgazdász Társaság gondozásában (*Magyar–román gazdasági szótár*).

2008 nyarán jelent meg kis példányszámban a Benő Attila és Sárosi-Márdírosz Krisztina által szerkesztett *Román–magyar oktatás-terminológiai szótár* az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének kiadásában.

Teljesen újfajta szótárnak minősül az *kulturális szótár* (köszönet Benő Attilának, aki felhívta erre figyelmünket). Magyarországon Bart István jelentetett meg angol–magyar, illetve amerikai–magyar kulturális szótárt. Romániában az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége jelentetett meg román–magyar kulturális szótárt (Benő Attila szerkesztésében), de találhatunk ugyancsak Benő Attila által szerkesztett romániai állami intézményneveket magyarra fordító jegyzéket is ([http://www.sztanyi.ro/download/magyar\\_intezmenynevek.pdf](http://www.sztanyi.ro/download/magyar_intezmenynevek.pdf)), mely pdf-formátumban ingyenesen letölthető, a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet kiadványa.

Az ilyen jellegű kiadványok jelzik, hogy szükség van terminológiai jegyzékekre, és ez az igény csak fokozódott a globalizáció terjedésével és az Európai Unió megalakulásával. A Fordítási Főigazgatóság 2010-ben több mint 2000 fordítással foglalkozó személynek adott munkát ([http://ec.europa.eu/dgs/translation/whoweare/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/whoweare/index_en.htm)), és ez évente több mint kétmillió lefordított oldalt eredményez ([http://www.translationconference.com/2009\\_load/JancsiB\\_HU.pdf](http://www.translationconference.com/2009_load/JancsiB_HU.pdf), Imre 2010).

A *Google Translate* megjelenése sok vitát indított el, hiszen a szakfordítók többnyire ellenzik, a nem szakemberek viszont örülnek neki. Tény, hogy az illető idegen nyelvet nem beszélők számára alapvető információt nyújthat pl. weboldalak tartalmáról, és az is nyilvánvaló, hogy a papír

és a ceruza alapú fordítás ideje lejárt (Pym 2002, Imre 2011); Gouadec (2007) is objektíven felsorolja a gépi fordítás előnyeit meg hátrányait, de elfogadja, hogy bizonyos esetekben (a minőség rovására) vannak előnyei. 2011-ben 64 nyelvből/nyelvre lehet próbálkozni a fordítással a *Google Translate* segítségével.

### Következtetések

A korábban elmondottak alapján nehéz kiállni a hagyományos, nyomtatott szótárak mellett. Ennek ellenére születnek pályázatok, munkacsoportok hagyományos szakszótár kiadására, amely akkor lehet minőségi, ha a törzsanyag a legújabb, interneten is megtalálható, felkutatható szakszavakat is tartalmazza. Ha nem is lesz időtálló annyira, mint a korábbi szótárak, meggyőződésünk, hogy biztos alapot nyújtanak a minőséghez, azt a szótárak szerkesztői nevükkel kell garantálják. A gépi fordítások szinte soha nem adnak meg alternatívákat, szinonimákat, hiszen működési elvük találatmennyiségi alapokon nyugszik. Nyomtatott kiadványok viszont képesek árnyalni a jelentést, amely minőségi terminológiához elengedhetetlen. Ezen érvek alapján gondoljuk hasznosnak nyomtatott szótárak megjelentetését, főleg ha nem csupán kétnyelvű, hanem többnyelvű. Erre tesz kísérletet kutatócsoportunk is, amely román, angol, német, francia, orosz és magyar nyelven készül megjelentetni egy (köz)gazdasági szótárt, figyelembe véve korábbi hasonló jellegű kiadványokat (pl. Briota 2001) is. Mindez természetesen azt is feltételezi, hogy igény van ilyen jellegű művekre, de ezt mindenképpen alátámasztja a jelenkori fordítástudomány és fordítástechnika fejlődése, illetve az a tény, hogy az elmúlt 10 évben egyetemi szinten mennyire megnőtt a fordító- és tolmácsszakok indítása, valamint a fordítóirodák virágzása.

### Köszönetnyilvánítás

Jelen cikk a Sapientia Alapítvány – Kutatási Programok Intézete támogatásával készült, szerződés száma: 34/7/2011.03.22.



## Szakirodalom

- Bart, I. 2002. *Angol-magyar kulturális szótár*, Budapest: Corvina Kiadó.
- Bart, I. 2000. *Amerikai-magyar kulturális szótár*, Budapest: Corvina Kiadó.
- Benő A. é.n. *Magyar neve? Romániai állami intézménynevek magyarul*.  
[http://www.sztanyi.ro/download/magyar\\_intezmenynevek.pdf](http://www.sztanyi.ro/download/magyar_intezmenynevek.pdf),  
 2010.12.18.
- Benő A. és tsai. 2004. *Magyar-román közigazgatási szótár*. Sepsiszentgyörgy/ Sfîntu-Gheorghe: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- Benő A. – Sárosi-Márdírosz K. 2008. *Román-magyar oktatás-terminológiai szótár*, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének kiadásában.
- Benő A. 2009. *Román-magyar kulturális szótár*. Sepsiszentgyörgy/ Sfîntu-Gheorghe: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- Briota, L. Zs. 2001. *Dicţionar economic român-englez-maghiar*, Sfîntu-Gheorghe: Medium.
- Fazakas E. (szerk.) 2002. *Román-magyar közigazgatási szótár*, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadója, Sepsiszentgyörgy.
- Fazakas E. 2005. *Román-magyar gazdasági szótár*. Romániai Magyar Közgazdász Társaság.
- Fazakas E. – Somai J. 2008. *Magyar-román gazdasági szótár*. Romániai Magyar Közgazdász Társaság.
- Gouadec, D. 2007. *Translation as a Profession*, Vol. I-II, Amsterdam: John Benjamins.
- Imre A. 2010. Translating Subtitles with Translation Environment, in *Language, Culture and Change, Higher Education between Tradition and Innovation*, Iaşi: Editura Universităţii „Al.I. Cuza”.
- Imre, A. 2011. Possibilities for *should* in Translation Environments, in *Studia Universitatis “Petru Maior” Philologica 10*, Tîrgu-Mureş.
- Iványi Antal (főszerk.). 2007. *Angol-magyar elektronikus szótár*, Budapest: Tinta Kiadó.
- Ország L. – Futász D. – Kövecses Z. 2008. *Magyar-angol klasszikus nagyszótár*, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Pym, A. 2002. Translation Studies as Social Problem-Solving. Paper for the conference *Translating in the 21st Century: Trends and Prospects*, Thessaloniki, Greece.

**Internetes források**

- <http://193.231.13.17/vufind/Record/BCU01000571762>, 2011.09.22.
- [http://akkrt.hu/326/szotar/angol/nagyszotar/magyar\\_angol\\_klasszikus\\_nagyszotar\\_cd\\_vel\\_net\\_tel](http://akkrt.hu/326/szotar/angol/nagyszotar/magyar_angol_klasszikus_nagyszotar_cd_vel_net_tel), 2011.09.22.
- [http://ec.europa.eu/dgs/translation/whoweare/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/dgs/translation/whoweare/index_en.htm), 2010.04.13.
- <http://kilgray.com/press-release/memoq-won-itis-2011-best-translation-software-award>, 2011.09.22.
- <http://memoq.helpmax.net/en/reference-guide/eurotermbank-options/>, 2011.09.01.
- [http://www.eurotermbank.com/products\\_download.aspx](http://www.eurotermbank.com/products_download.aspx), 2010.06.18.
- <http://www.libri.hu/konyv/amerikai-magyar-kulturalis-szotar.html>, 2011.09.22.
- <http://www.libri.hu/konyv/angol-magyar-kulturalis-szotar.html>, 2011.09.22.
- [http://www.tinet.cat/~apym/on-line/research\\_methods/thessaloniki.pdf](http://www.tinet.cat/~apym/on-line/research_methods/thessaloniki.pdf) on 10th April 2010
- [http://www.translationconference.com/2009\\_eload/JancsiB\\_HU.pdf](http://www.translationconference.com/2009_eload/JancsiB_HU.pdf), 2010. 03.12.